

בלאי [שנתבלתה] הטלית הראשונה ואינה ראויה עוד ללבישה, ובאופן זה אין בזיון בהתרת הציצית.

תנו רבנן: טלית שכולה צבועה תכלת כל מיני חוטים **צבעונין פוטריין בה**, לקיום מצות הלבן, שכיון שדרשו מ"ונתנו על ציצית הכנף" שתהא ציצית ממין הכנף, ובבגד תכלת אי אפשר לתת ציציות שהם תכלת כצבע הכנף, שהרי צריך שני מינים לבן ותכלת, וכיון שבין כך הלבן אינו ממין הכנף, יכול לתת בה כל מיני צבעונין. **חז"ן מקלא אילן** שהוא צבע הדומה לתכלת ואינו כשר לתכלת, ובכל זאת אסרו לתת קלא אילן בבגד תכלת אפילו למצות לבן, כיון שנראה הכל כצבע תכלת ולא ניכר שיש כאן שני צבעים לקיום מצות לבן ותכלת.⁽⁷⁰⁾

ושוין, רבי מאיר ורבנן, גם בדבר זה, **שמביא ומתיר תכלת** [היינו ציצית] **ממקום אחר מבגד אחר ותולה בה בבגד זה, ובלבד שלא תהא מופסקת** אלא יהיו כל חוטיה שלמים⁽⁶⁹⁾. [ואין לפסול משום תעשה ולא מן העשוי שהרי צריך לחזור ולכורכה ולתקנה בבגד השני ככתחילה, והיינו עשייתה].

מא-ב

ואמרינן: **שמעת מינה**, מהדין שמביא תכלת ממקום אחר ותולה בה, **שמתירין** ציצית **מבגד לבגד** ולא אסרו משום בזיון, שמבזה את הטלית הראשונה.

ודחינן: **דילמא** באמת הדין שאין מתירין ציצית מבגד לבגד משום בזיון הטלית הראשונה, והברייתא שמתירה מדברת **דאי**

70. כן פירש **רש"י** בפירושו השני, וכן משמע **ברמב"ם** [ב ח] והוסיף שצבע שחור גם אסור מפני שהוא נראה כתכלת. והטור **ושו"ע** השמיטו דין זה וכתב **הבית יוסף** [ט] שבזמן הזה שאין לנו תכלת לא נוהג דין זה, ואדרבה לדעת השו"ע [ט ה] שראוי שיהיו הציציות מצבע הטלית, גם בבגד תכלת יעשה כך. והתוס' הקשו על פירוש זה, מה קושיית הגמרא מהברייתא שאמרה שקלא אילן כשר, נאמר שהטעם משום שהברייתא סוברת שאין הלבן מעכב את התכלת? ותירצו **הקרן אורה ושפת אמת** שקושיית הגמרא שיהיה אסור מצד שמבטל מצות לבן, והרי בברייתא משמע שאם כל החוטים תכלת ודאי פסול, ובהכרח שזה מצד ביטול מצות הלבן אפילו אם אינו מעכב את התכלת.

יש פירוש נוסף **ברש"י** שהאיסור לתת קלא אילן מצד שמא יבא לקיים בו מצות תכלת בבגד

יכול לתפור טלית שהיא כשיעור אפילו מבגד אחר עם הציציות, ואין נפרש את הברייתא שאוסרת? ותירצו שהמגן אברהם סובר שאמה על אמה הוא פחות משיעור טלית וכן מבואר **במשנה ברורה** [טו ה]. **והחזון איש** [הנ"ל] תירץ שהמגן אברהם מתיר לתפור דוקא מאותו בגד עצמו ואמה על אמה הוא שיעור טלית, והחידוש בברייתא שאי אפשר לתפור טלית כשיעור עם הציציות מבגד אחר, ולכן הוצרך רש"י לפרש את הסיבה לחילוק בין אותו בגד עצמו לבגד אחר.

69. **התוס'** ו**נמוקי יוסף** תמהו מה החידוש בזה? ותירץ **הבית יוסף** [טו] שאם בציצית הקודמת נשאר בגדיל רק גרדומין והיו כשרים, אי אפשר להעבירם לטלית אחרת, שעל ידי הקשירה מחדש נחשב כעשיית ציצית "בתחילתו" שגרדומין פסולים. וכן פירש **בשיטמ"ק** [אות א].

אותו האיש סבור שהם תכלת, ויתירם מכאן ויתנם בטלית אחרת במקום תכלת עם לבן, ולא יצא ידי חובת תכלת. ובכל זאת אם הביא ונתן בה קלא אילן כשר בדיעבד שהרי נפטרה טלית זו בארבע חוטים של תכלת ודבר אחר.

ואמרינן: **שמעת מינה מהדין שאסור לכתחילה להוסיף חוטי קלא אילן על הציצית, מחשש שמא יתיר הציצית מבגד זה ויתן בבגד אחר, שמתירין ציצית מבגד לבגד**⁽⁷²⁾.

ודחינן: **דלמא לכתחילה אסור להתיר ציצית מבגד לבגד, ובכל זאת חששו משום דאי עבד!**

איתמר: רב אמר: אין מתירין ציצית מבגד לבגד. ושמואל אמר מתירין ציצית מבגד לבגד⁽⁷³⁾.

ומקשינן **מיתובי: טלית אין פוטר בה אלא מינה שאם אדומה היא יתן בה ציציות אדומות**⁽⁷¹⁾ וכן טלית בשאר גוונים יהא צבע ציציותיה כמותה שתהא הציצית ממין הכנף [ויתן בה עוד שני חוטים תכלת]. **וטלית שכולה תכלת מביא שני חוטי תכלת ודבר אחר לשם לבן ותולה בה. וקלא אילן לא יביא, ואם הביא כשר. וקשה, שבברייתא לעיל כתוב כל מיני צבעונין פוטרין בה חוץ מקלא אילן, ומשמע שאף בדיעבד אינו מועיל וכאן כתוב ואם הביא כשר!?**

ומשנינן: **אמר רב נחמן בר יצחק: לא קשיא. כאן בטלית בת ארבעה חוטיין ולכן אפילו בדיעבד פסול, כיון שאין כאן שני מיני צבע וכאן הברייתא שמכשירה בדיעבד מדברת בטלית בת שמונה חוטיין, חציין תכלת וחציין לבן, והוא רוצה להטיל בה עוד ארבעה חוטים והדין שלכתחילה לא יעשה כן, שמא ימכרנה לטלית זו לאיש אחר ויהא**

72. הקרן אורה הקשה לפירוש שני ברש"י, שטלית בת שמונה חוטים אסרו לכתחילה לתת קלא אילן שמא יתיר ויתן בבגד אחר, למה שיהא בזה איסור להתיר מהבגד הרי הם חוטים מיותרים ולא מבטל שום מצוה? ולפי פירוש ראשון ברש"י האיסור הוא בטלית בת ארבעה חוטים ומוכן הוכחת הגמרא.

73. **ובשו"ע** [טו א] הוסיף שלהתיר לא כדי להניחם בבגד אחר אסור. וכתבו הלבוש ומגן אברהם [טו ב] שלהתיר הציצית כדי לתת תחתיהם חוטים נאים יותר מותר. וכתב הרד"ל שזה מותר אפילו לרב ומשום שיש בדין זה שני סיבות לאסור א] משום בזיון הטלית שמפקיע ממנה את המצוה ואפילו שנותן את הציציות בבגד אחר, ובזה נחלקו רב ושמואל. ב] בזיון

אחר, ולפי זה מסקנת הגמרא שבטלית בת ארבעה חוטים אין לחשוש וכשרה ובת שמונה חוטים פסולה. [ולפירוש השני המסקנא להיפך].

71. כן פירש רש"י וכן פסק הרמב"ם [ב ח]. והתוס' והראב"ד בהשגות הקשו מהגמרא לעיל [לח ב] שהצבע אינו קובע מין הכנף, וכתבו התוס' שמא זה מדין נוי מצוה וראה לעיל בדף לח ב ביאור תירוץ הראב"ד. והשו"ע [ט ה] כתב שהמדקדקים נוהגין כרש"י והרמב"ם, והרמ"א כתב שיעשה הציציות דוקא לבנים ואין לשנות. ומדבריו מבואר שגם בבגד צבוע יעשה ציציות לבנים אבל הב"ח והט"ז וכן הסכמת כל האחרונים שראוי לעשות גם את הטלית לבן, ויצא ידי כולם כשיעשה הציציות לבנים.

לנר. והלכה כרבי שמעון בגרירה.

ודין גרירה היינו הא דתניא: רבי שמעון אומר: גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ.

וחזרת הגמרא לדון בענייני החששות שמא יתנו בציצית קלא אילן במקום תכלת, שיש חששו כן גם כשמסור טליתו לכובס שמא יתק חוט התכלת ויתן בה הכובס קלא אילן במקום תכלת.⁽⁷⁴⁾

ואמרינן: רב יהודה לא חשש לזה, ומסר ליה לטליתו לקצרא [לכובס] אבל רב חנינא חשש ועביד לה סיסא. דהיינו שכשמסר טליתו לכובס היה מקפלה כמין פקעת כדי שלא ינותקו חוטים מן הטלית.

רבינא חייט להו מיחט. היה עושה לטליתו כמין שפה ומחביא החוטים בתוכה, ותופר השפה כדי שלא יקרעו החוטים.

עוד נחלקו רב ושמואל דרב אמר: אין מדליקין נר חנוכה מנר לנר, ושמואל אמר מדליקין מנר לנר.

ועוד נחלקו רב ושמואל בהלכות שבת במה שנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון בדין דבר שאין מתכון בשבת, כגון הגורר ספסל במקום שיש חשש שיעשה חריץ באדמה ויעבור על איסור חורש, שרבי שמעון מתיר כיון שאינו מתכוין אלא לגרור את הספסל ולא מתכוין לעשות חריץ, ודבר שאין מתכוין מותר, ורבי יהודה סובר שאף אם אינו מתכוין מכל מקום אסור. ונחלקו רב ושמואל להלכה, דרב אמר אין הלכה כרבי שמעון בדין גרירה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון בגרירה.

אמר אביי: כל מילי דמר [רבה] עביד כרב, [בכל הלכותיו פסק רבה ונהג כרב] לבר מהני תלת הלכות דעביד כשמואל. ואלו הן: מתירין ציצית מבגד לבגד. ומדליקין מנר

שמתיר ממנה הציציות? ולכן פירשו שמדובר באופן שנותן בטלית שמתיר ממנה את הציציות, ציצית גרועה יותר, והמחלוקת היא אם חוששים לבזיון הטלית.

74. הקרן אורה פירש השייכות לגמרא הקודמת, שאם מתירין מבגד לבגד יש מקום לחשוש שהכובס יתן בבגד ציציות מבגד אחר ולכן חששו רב חנינא ורבינא, אבל רב יהודה סובר שאין מתירין מבגד לבגד ואין לחשוש שיחליף הכובס את הציציות. והרי"ף והרמב"ם והפוסקים השמיטו דין זה וכתב הקרן אורה שאפשר לומר שהם פירשו את החשש שמא יתיר הכובס מבגד לבגד, וכיון שההלכה שמותר אין בזה חשש.

הציציות כשמחליפם, ועל זה כתב הלבוש שלצורך נוי מצוה מותר. ובכתר ראש [ז] בשם הגר"א אוסר, ותמה על המתירים. והובא לעיל שהחזון איש נהג להתיר גרדומין, מפני הרואים שיחשבו שהם פסולים.

והתוס' הקשו למה מתיר שמואל, הרי הוא סובר ציצית חובת טלית ואין יבטל מצוה מהטלית? ותירצו שכיון שיש לו רק ציצית אחת ושני טליתות עדיף להטיל הציצית בטלית שמתעטף בה. ותמה הרד"ל שבאופן כזה רב מודה שמותר שהרי בטלית שלא לובשה אין מצוה לדעת רב שציצית חובת גברא, ובודאי עדיף להתיר הציצית מאשר לבטל מצוה בטלית שלובש? ובעמק ברכה הקשה למה לשמואל מותר להתיר, הרי מבטל בידיים מצוה בטלית

תנו רבנן: כמה חוטיין הוא נותן בציצית?

בית שמאי אומרים: ארבעה חוטים נותן בחור הטלית וכופלן לשמנה.

ובית הלל אומרים: שלשה חוטים הוא נותן בחור הטלית וכופלן לשש.

וכמה תהא משולשת? היינו כמה יהא אורך הענף, שהוא החוטים התלויים אחר סוף קשרי הציצית [אחר הגדיל]? (75)

בית שמאי אומרים: ארבע אצבעות.

ובית הלל אומרים: שלש אצבעות.

ושלש אצבעות שאמרו בית הלל שיעורן הוא שתהא כל אצבע אחת מארבע בטפח של כל אדם, שכל אצבע שיעורה רביע טפח.

אמר רב פפא: טפח דאורייתא מורכב

מארבעה חלקים בגודל. שאם נחלק את הטפח לגודלים נמצא שיש בו ארבעה גודלים, ומשית חלקים באצבע קטנה [זרת], שאם נחלק טפח לזרותות נמצא שיש בו שישה זרותות. ומחמש חלקים באצבע ותילתא שאם נחלקו למידה של אצבעות נמצא שיש בו חמש אצבעות ושליש אצבע.

אמר רב הונא: נותן ארבעה חוטים בטלית כדברי בית שמאי, ונותן בתוך ארבע אצבעות משפת הכנף, שלא ירחיק מן השפה יותר מזה. וצריך שתהא משולשת ארבע: שגודל הענף יהא ארבע אצבעות.

ורב יהודה אמר: נותן שלשה חוטים בתוך שלש אצבעות משפת הענף, ותהא משולשת שלוש כדברי בית הלל.

אמר רב פפא: הלכתא, נותן ארבעה חוטים בתוך שלש אצבעות משפת הכנף, ותהא משולשת ארבע (76).

[יא ד].

ודעת הרמב"ם [א ו] ששיעור הגדיל והענף יחד ד' אצבעות ולשון "משולשת" אפשר לפרש לשיטתם כהשיטמ"ק, והרא"ש פירש מלשון גדילה וחיבור והמרדכי כתב מלשון שלשלת. וברבנו גרשום גרס "משולשת" ופירש שהשיעור הוא על היוצא חוץ לבגד ומה שעל הכנף לא נכלל בשיעור. והבית יוסף [יא] כתב כן מסברא ופסק כן הרמ"א טו ד [וראה במרדכי שמשמע כן].

76. הביאור הלכה [יא ד ד"ה וכן] הביא מחלוקת אם שיעור י"ב גודלין מעכב מדרבנן שהפרי מגדים כתב שמעכב והביאור על המרדכי מסתפק בזה, ובחינוך מצוה שפו משמע שאינו מעכב. ובביאור הלכה [יב א ד"ה

ורבנו גרשום פירש שהחשש שמא יתקלקל התכלת על ידי הכיבוס, ולפירושו מובן השייכות לכאן שזה המשך לדין בזיון הציצית, ומיושב השמטת הפוסקים דין זה שלפירושו רב חנינא ורבינא נהגו בעצה טובה כדי למנוע קלקול, ואינה הלכה.

75. כן פירש רש"י, וכיון שמבואר בגמרא לט א שהענף שני שלישי והגדיל שלישי צריך להיות הכל שש אצבעות, ומשולשת פירש רש"י תלויה, ובשיטמ"ק [אות ג] בשם רבנו גרשום פירש מלשון שלישי שהגדיל שלישי והענף שני שלישי. ודעת התוס' ששיעור ד' אצבעות הוא הגדיל, והענף ח' אצבעות והביאו כן מספרי, והמגן אברהם [יא כא] הביא מהזהר ששיעור ציצית י"ב גודלין וכן נוהגין וכן כתבו הטור וש"ע

ומקשינן: למימרא, דאית להו שיעורא לחוטי הציצית?.

ורמינהו סתירה לכך ממה שלמדנו בברייתא:

דתניא, ממשמע שנאמר ציצית, יודע אני שאין ציצית אלא יוצא. (77) ואין ציצית אלא משהו. שפירוש המילה ציצית משמעו שתהא הציצית תלויה ויוצאת מן הכנף משהו.

וכבר עלו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לעליית יונתן בן בתירא ואמר: ציצית, אין לה שיעור. כיוצא בו לולב, אין בו שיעור.

מאי לאו, הכוונה היא שאין לה שיעור כלל. וקשה, שבמחלוקת בית שמאי ובית הלל לעיל מוכח שלכולי עלמא יש שיעור לאורך החוטים, ורק נחלקו מהו שיעורן?

ודחינן: לא. מה שאמרו אין לה שיעור, מב-א הכוונה היא שאין לה שיעור למעלה, ויכול לעשות את אורך החוטים כמה שירצה, אבל יש לה שיעור למטה.

ומוכחה הגמרא שזו היא כוונת הברייתא: דאי לא תימא הכי יהיה קשה המשך הברייתא: "כיוצא בו לולב אין לו שיעור"

ובאמת המגן אברהם [יא ו] כתב שר"י היה נוהג לעשות חוטים ארוכים כדי שאם יפסקו ישארו כשרים. אבל בארצות החיים [יא ד] כתב על מנהג ר"י הנ"ל שכנגד זה הוסיף בגדיל שיהא שלישי, וכן משמע בביאור הלכה [יא ד ד"ה יכול לקצרו] שראוי לחתוך הענף שלא יהיה יותר משני שלישי. וכתב בספר שיעורין של תורה [ה ה] שכיון ששיעור זה הוא לנוי המצוה אין צריך לדקדק שיהא בדיוק שלישי רק שיהא נראה כשלישי, וכן הוא לשון הביאור הלכה [הנ"ל] שאפילו היה "הרבה" יותר משני שלישי יכול לקצרו.

77. ברש"י משמע שיוצא, ומשהו, הוא דין אחד בשיעור החוט. אבל המגן אברהם [ח יג] כתב פירוש חדש בגמרא, שיש דין שהציצית יצאו חוץ לבגד ואם תוחב את הציציות בכנף אינו יוצא. ולכן פסק שההולכין בין העכו"ם, יקפידו שבשעת הברכה יהיו מגולין ויצאו חוץ לכנף. ובהגהות רד"ל הקשה מהגמרא לעיל, שרבינא היה תוחב הציציות בכנף בשעת כיבוס, ואם נפרש שעשה כך משום שסובר ש"ציצית חובת גברא" ופטור בשעת כיבוס, אם כן היה לגמרא

אם וד"ה ולרבינו תם] כתב שהשו"ע נקט עיקר לדינא שהשיעור הוא ד' גודלים ונוהגין י"ב גודלים.

והנה שיעור חוטי הציצית נקבע לפי שיעור הגדיל לתוס', ולפי שיעור הענף לרש"י, ולפי הכלל שהגדיל הוא שלישי והענף שני שלישי. אמנם גם לדעת הפרי מגדים [הנ"ל] שהשיעור מעכב, אבל דין זה שיהא הענף שלישי הסכימו האחרונים שאינו מעכב וכן פסק המשנה ברורה [יא סד"ט], וזה מבואר בגמרא לעיל לט א שהוא רק משום נוי הציצית, ובכל זאת למדו מזה את שיעור החוטים כיון שזו היא צורת המצוה כתיקונה, בכך נקבע שיעור החוט. והטור והשו"ע לא כתבו כלל דין זה שיעשה שלישי גדיל, והרמב"ם [א ח] כתב דין זה אבל דעתו [א ט] שזה נאמר רק בתכלת ולא בענף לבן לבד, והרמ"א [יא יד] כתב דין זה, שגם אם מוסיף על השיעור יראה ששלישי יהא גדיל ושני שלישי ענף.

והחזון איש [ג י] פסק שבשיעור זה לנוי הציצית נאמר רק שהענף לא יהיה פחות משני שלישי, אבל יכול להאריך את הענף יותר משני שלישי מהגדיל, ודחק מאד בלשון הרמ"א.